

értelmezése során. Számomra ugyanakkor kissé zavaros és zavaró volt, ahogyan a település és adatközlői esetén álneveket használ, miközben a környező falvakat és városokat olykor nevükön, olykor ...-tal jelöli szövegeiben. Tisztában vagyok ugyanakkor azszal, hogy az efféle „zavara” a tudományos szövegnek a „gyűjtői etika” problémakörébe tartozik, és valóban nem egy könnyen megfogható módszertani kérdés.

Összességében a *Rontás és társadalom Aranyosszéken* jól felépített, a választott témát pontosan

és szakszerűen tárgyaló dolgozat, amely jelentőségét tekintve hasznos olvasmány az erdélyi hiedelemjelenségek kutatóinak és a rontás jelenségre iránt érdeklődő laikus olvasóknak egyaránt. A nem szakmabeli olvasó, ha Komáromi Tünde könyvét kezébe veszi, elmerülhet a „csinálmányok”, „primézszyiák”, „boszkonnyálás” és „hitmotizálás” rejtelmes és izgalmas világában.

Boldizsár Zeyk Zsuzsa

Kötet Marosvásárhely történetéből

Pál-Antal Sándor: Marosvásárhely története I. A kezdetektől 1848-ig.

Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2009. 384. oldal

Pál-Antal Sándor történész, nyugalmazott levéltáros, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja legújabb kötetével egy újabb részt próbált pótolni a marosvásárhelyi történetíráshoz. Egy város monográfiáját, történetét megírni elég bonyodalmas, igényes munka. Több kísérlet született már erre, az elmúlt század(ok)ra is visszamenőleg. Ezeket a szerző fel is sorolja a kötet bevezetőjében. A jelen kötet újdonsága és felépítése tulajdonképpen az eddigi kutatások mozaikszerű állásának egyfajta összegzése, amely a szerző eddigi munkásságának számvetési kísérlete. Ezt arra értem, hogy az elmúlt évtized város-történeti jellegű kutatásainak a szerző is kulcsszereplője volt, amely több tanulmánykötetben is kimerült, ezzel egy olyan tendenciát kialakítva, amely egyre több fiatal kutatót vonzott. A legtöbb kötet a marosvásárhelyi Mentor Kiadó gondozásában jelent meg, és történelmileg egy igencsak tág időintervallumot foglal magába. Ide sorolható többek közt: Pál-Antal Sándor–Szabó Miklós szerk.: *Marosvásárhely történetéből*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1999; Pál-Antal Sándor–Szabó Miklós szerk.: *A Maros megyei magyarság történetéből. Tanulmányok*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1997; Benkő Károly–Pál-Antal Sándor szerk.: *Marosvásárhely szabad királyi város leírása 1862-ben*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2001; Pál-Antal Sándor szerk.: *A Maros megyei*

magyarság történetéből. Tanulmányok. 2. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2001, valamint Novák Csaba Zoltán–Pál-Antal Sándor szerk.: *Marosvásárhely történetéből* 2. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2007. Ezenkívül még számos kötet és tanulmány jöhetne szóba a felsoroláshoz. A bevezetőből kiderül, hogy nem kevésszer a politikum szólt bele a történeti munkák elkészítésének a sorsába. Ezek megszakításához a világháborútól kezdve az államszervek cenzúráján át, egészen a támogatások hiányáig vezetett végig az út, amely remélhetőleg azóta stabilizálódott, és a hasonló munkák keletkezéséből ítélve egy biztonságos és termékeny időszakot jelent a kutatók számára. A szerző külön odafigyelést biztosít a román történetírás eredményeire is, ahol szintén hasonló folyamatok azonosíthatóak, azzal a különbséggel, hogy itt nem kimondottan történészek, hanem műépítészek, művészettörténészek alkottak számottevő munkákat. Itt a szerző főleg Ioan Eugen Man munkásságára utal, de a kötet végén található ajánlott bibliográfiában részletes listát közöl a várostörténettel foglalkozó írásokból.

A bevezető végén a szerző megjegyzi, hogy a kötet hiánypótló munka, amelyben az eddigi kutatások és részeredmények vannak felvázolva.

A kötet szerkezetileg négy részre tagolódik: az első a középkori várost mutatja be, a második a fejedelemség korára összpontosít, a harmadik a hosszú

18. század alatti városfejlődést írja le, illetve az utolsó rész a 18. és 19. század fordulóján és a reformkor idejében mutatja be a város történetét. Elmondható továbbá, hogy mindegyik részben vagy fejezetben ugyanazon tényezők elemzése kerül előtérbe, a könnyebb összehasonlíthatóság miatt: a gazdaság, városrendezés, jogi viszonyok, felekezeti összetétel, valamint a művelődés, kultúra. A két leghosszabb rész egyértelműen a két utolsó fejezet, száz-száz oldalas terjedelemben, történetileg pedig a kötet közvetlenül az 1848-as szabadságharc eseményei előtt zárul, amelyekre nem tér ki a szöveg. A tanulmányt Marosvásárhely történetével foglalkozó fontosabb írások felsorolása követi, amelyben kötetek, tanulmányok és forráskiadványok egyaránt szerepelnek, ezek nagy részét a kötet megírásához is felhasználta a szerző. Végül személy-, helynév- és tárgymutató következik, amely után egy-egy oldalas román és angol nyelvű rezümé is helyet kap. A könyvet a bemutatott időszakra vonatkozó jellegzetes képanyag zárja. Megjegyezendő, hogy a fényképek nagy részét a szerző készítette, ami azért is jelenthet hátrányt, mivel legtöbb felvétel nem kimondottan jó minőségű, ugyanakkor, valószínűleg szerkesztői figyelmetlenség is, hogy egyik fotón egy autó rendszámablaja jól láthatóan beazonosítható.

Az első fejezet előtt másfél oldalnyi általános földrajzi ismertető vezeti be az olvasót a város történetébe: ez meghatározza a város pontos földrajzi fekvését, kiterjedését, röviden ismerteti a negyedeit, megadja távolságát a fontosabb nagyvárosoktól. Ezt azonban a szerző talán nem a legszerencsésebb mondattal kezdi: „Marosvásárhely Románia egyik népesebb városa.”

A középkori város ismertetőjét a szerző egyfajta mentegetőzéssel indítja, mondván, hogy az főleg korabeli források hiánya miatt szegényes. A város neve körüli kérdések felvázolásánál a szerző figyelembe veszi a legrégebbi forrásokat, és négy nyelven adja meg: latinul, magyarul, németül és románul, illetve ezek különböző korszakbeli formáját, variációját. A város keletkezésének pontos dátuma körüli viták széles perspektívákat kínálnak: az időintervallum bizonyos források alapján századokat ölel át, és a szerző

sorra veszi mindegyiket. A teljességre való törekvés jegyében a szerző ismerteti a legújabb régészeti kutatásokat is. A leletek alapján (ezek nagyobbbrézt rajzok formájában is fellelhetők a kötetben) bizonyos szinten rekonstruálható a város kora középkori helyzete. A gazdasági viszonyok a forrásokhoz igazodva vannak bemutatva, és főleg a kézműipar és a cserekereskedelem körül körvonalazódnak. A fejezetből kiderül, hogy a város a vásártartó jogát Mátyás királytól kapta. Továbbá Marosvásárhely címere és pecsétje is szóba kerül, az utóbbiból a legrégebbi 1540-ből származik. Mindezekből a kiváltságok, illetve a várost érintő kötelezettségek következnek, amelyek nagyrészt már ismertek voltak, ezért ismétlésnek tekinthetők a szövegben.

A könyv második, tekintélyesebb részét a fejedelemség korszakának ismertetése teszi ki. A szerző szintén mentegetőzéssel kezdi: ismerteti nézőpontját, mely szerint nem törekszik a teljességre, mivel ez egy hosszú és bonyodalmas korszak, csupán a lényegesebb, a várost közvetlenül érintő kérdéskörökre koncentrál. A korabeli események fő forrását az egykori városvezető, Borsos Tamás emlékiratai jelentik. Az ő idejében a város több kiváltsághoz jutott, egyszersmind jelentős területi gyarapodást ért meg. Az egyik legjelentősebb esemény a szabad királyi város cím elnyerése volt, amely Bethlen Gábor fejedelem idejében történt, 1616-ban. Ekkor kapta a város a fejedelemtől a ma is ismert címerét. A város további fejlődését, illetve jogainak kiszélesedését az 1604-ben kiadott városi törvénykönyv bizonyítja, továbbá a várfalak újjáépítése. A város törvénykövének borítója a kötetben illusztrációként is megtekinthető. Szó esik továbbá a városban megtartott országgyűlésekről, illetve ezeken a diétákon meghozott határozatokról. A gazdasági élet bemutatása az előző fejezethez képest összehasonlításaként jelenik meg, a céhek megjelenésével és a fejlődésre utalva. A céhek pecsétjei további illusztrációkkal bővítik a kötetet. A várost ebben a korszakban többször is feldúlták, Basta hadai, Mihály vajda stb., de a könyv kitér egy igen érdekes példára is: az 1658-as nagy veszedelemre. A közhiedelemben fennmaradt esemény

egy, a város számára hatalmas veszteségeket okozó tatárdúlást takar. A szerző azonban a rendelkezésre álló források és a legújabb kutatások birtokában megcáfolja a „nagy veszedelem” veszteségeinek, a közhiedelem által eddig valósnak tartott mértékét: messze nem volt szó nagymértékű pusztításokról, tragédiáról.

A város történetének következő százötven évét két külön, terjedelmes fejezetben írja le a könyv, noha ez a két korszak szorosan összefügg. A város történetének egyik igencsak illusztris mozzanata II. Rákóczi Ferenc Erdély fejedelmévé való választása és beiktatása volt, a városban megtartott országgyűlés keretében. Az ezt követő periódusban, ahogy a szerző ismerteti, a fejedelem és a város kapcsolata igen szorosra fűződött. Ami a két fejezetet mégis talán egy blokkba köthetné, az a furcsa kontinuitás, amely 1704 és 1848 között állt fenn: a város vár nélkül maradt. A császári hadak ugyanis a várba költöztek, ami miatt folyamatos feszültség alakult ki a város lakói és a várban tanyázó katonák közt.

Egy másik újdonság az előző fejezetekhez képest a boszorkányperek tárgyalása. A téma szintén nem újdonság a szerző számára, ugyanis forrásfeltáró munkásságával hozzájárult a Bessenyei József által szerkesztett *A magyarországi boszorkányság forrásai* második kötetének a megjelenéséhez (Balassi Kiadó, Bp. 2000), a sorozat következő részében pedig már szerkesztői minőségben

jelentkezik (Kiss András–Pál-Antal Sándor szerk.: *A magyarországi boszorkányság forrásai. II.* Balassi Kiadó, Bp. 2002).

A további érdekességeket a város történelmi személyiségeinek a bemutatása adja, ilyen volt például Aranka György író vagy Gecse Dániel orvos, kinek a neve főleg a végrendekezése általi jótékony célú alapítványról vált híressé. A korszak komplexitását a minden tematikához járuló szemléltető példák bizonyítják. A város korszakonkénti demográfiai összetételét a felekezeti, nemzetiségi, vagyon szerinti megoszlást mutató statisztikák ugyancsak az igényesség jelei a műben.

A kötet mindenképp hasznos munka, amely elsősorban a marosvásárhelyieknek szól, illetve azon érdeklődők számára készült, akik a város történetével foglalkoznak. Az egyszerű nyelvezet, a magyarázó jelleg, valamint az ok-okozati összefüggések felépítése arra utal, hogy a kötetet bárki kézbe veheti érdekes ismeretterjesztő olvasmány gyanánt. A nem eseményyszerű, hanem tematikus ismertetés a kutatók számára is használhatóvá teszi a könyvet. A kötet hátlapján ez áll: „Pál-Antal Sándornak sikerült mindenki számára érdekesen összefoglalnia e helység hétszáz éves történetét.” Ehhez csupán annyit tennék hozzá, hogy nagy érdeklődéssel várjuk a kötet további folytatását, de mindenképp hasznos lehetne angol, illetve román nyelvre való fordítása is.

Fodor János

A Magyar Királyság történetéből

Pálffy Géza: *A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században*, (História Könyvtár: Monográfiák 27. Szerk. Glatz Ferenc) História-MTA Történettudományi Intézete, Bp. 2010, 564.old.

Pálffy Géza monográfiájában, amint az előző első mondata is jelzi, a Magyar Királyság (amely alatt a három részre szakadt országnak a Habsburg Monarchiához csatlakozott részét és jogutódját érti) 16. századi működésének és kapcsolatrendszereinek történetét tekinti át.

A mű 12 fejezetből áll, az első afféle bevezetés, az utolsó pedig összegzés; a többi tíz szol tulajdonképpen a Magyar Királyság történetéről. Minden fejezet végén összegzést olvashatunk, de több alkalommal találunk ilyeneket az egyes alfejezetek végén is. Erre szükség is van, mert a szerző